

Februari 1938

Ur Spanien i Svenska hjärtan, Kaj Björk (2001)

Jef Last är en holländsk författare, som blivit kapten i den spanska armén efter att i tretton månader ha kämpat på republikens sida. Han har också hunnit skriva flera böcker om inbördeskriget, och han har visat stor förmåga att entusiasmera sina läsare och lyssnare. Nu har han kommit till Stockholm som ett led i den internationella mobiliseringen av diktare för Spaniens sak. Han har gott om sympatisörer bland sina svenska författarkolleger, och en av dem, Eyvind Johnson, har just börjat skriva en roman med anknytning till inbördeskriget. Jef Last framträder som talare hos Clarté, och studentkårens kafé är fullt till bristningsgränsen. Efter hans eldande anförande läser en ung student upp en appell av Vilhelm Moberg, hämtad ur de svenska författarnas samlingsvolym *Till Madrid*.

Längre fram i månaden får Sverige besök av en ännu mer berömd diktare, som engagerats av Willi Münzenberg i Spanienpropagandan. Det är Bertolt Brecht, Tolvskillingoperans författare, som lever i Danmark som flykting. Brecht har skrivit en liten pjäs med motiv från inbördeskriget, *Fru Carrars gevär*, som redan uppförts i Paris och snart skall visas i Stockholm. Författaren har kommit på blixervisit för att övervaka regin.

Också annat känt folk lämnar sina bidrag till agitationen för Spanien. Några riksdagsmän från socialdemokraterna, folkpartiet och bondeförbundet har besökt Madrid tillsammans med kolleger från det övriga Skandinavien, och efter hemkomsten framträder de

vid ett stort möte i Auditorium vid Norra Bantorget i Stockholm, En av dem är präst, och i likhet med en kollega, som tidigare rest i Spanien i sällskap med LO-mannen Ragnar Casparsson, har han inte observerat några religionsföljelser från republikanernas sida. Bondeförbundaren i riksdagsdelegationen heter Andersson i Ovanmyra och uppträder gärna i folkdräkt med knätofsar. Folkpartisten är lektor från Göteborg och läsare av Segerstedts Handelstidningen. Han deklarerar att det är orättfärdigt att Spaniens lagliga regering inte får köpa vapen. Riksdagsmännen får sällskap i Auditorium med Jef Last och några nyss hemkomna svenska frontkämpar. Publiken får höra att republiken blir allt starkare.

I Göteborg har Spanienrörelsen särskilt stor politisk bredd, och på en insamlingsdag lyckas tusen göteborgare få ihop 14.500 kronor. Åtta musikkårer har engagerats för dagens manifestationer, och från talarstolar runt om i staden hör man den socialdemokratiska arbetarekommunens ordförande J.A. Fagerberg, socialdemokraternas ombudsman Sven Andersson, den lokala Spanienkommitténs kommunistiske ordförande Sven Rydstedt och stadsplanechefen Uno Åhrén.

All entusiasm för Spanien bland svenskar som lutar åt vänster kan ändå inte dölja en rad tecken i dyster riktning. Striderna om Teruel utmynnar i att regeringstrupperna utrymmer staden, och från London kommer märkliga nyheter. Ena dagen kan svenskarna läsa i sina tidningar att Francos bombplan sänkt en engelsk ångare och att utrikesminister Eden hotat med repressalier. Men några dagar senare får man veta att den brittiska regeringen ställer sig synnerligen välvillig till Italien. Ändå har Times' Romkorrespondent kunnat rapportera att det spanska äventyret är mycket impopulärt hos det italienska folkets stora massa. Det går ännu ett par veckor,

och nu rapporteras det att premiärminister Chamberlain vill möta Mussolini med förtroende, medan Eden bestämt sig för att lämna regeringen. Den svenska högerns huvudorgan ger utrymme åt den franske högerpolitikern Flandins klagan över att folkfrontsregeringen placerat större rustningsorder än någon tidigare fransk regering, fastän det enligt Flandin är meningslöst att hetsa de demokratiska och totalitära blocken mot varandra.

Från den svenska riksdagen får Spaniens lagliga regering inte heller mycket uppmuntran. Den spanska tragedin har kommit i skuggan av inledningen till Hitlers aktion mot Österrike. Indirekt måste Sveriges riksdag ta ställning till landets fortsatta medlemskap i noninterventionskommittén. Lagen om förbud mot frivilliga till Spanien måste förlängas, annars bryter Sverige mot avtalet om nonintervention. Några enstaka riksdagsmän, däribland folkpartisten Tengström som varit i Spanien, yrkar avslag på propositionen i ärendet. De socialdemokrater som pliktskyldigt följer regeringen visar tydligt sin olust. Per Albin Hansson finner på nytt anledning att betona sin sympati för den spanska republiken men har hittat ett eget argument för förbud mot frivilligtrafik: man kan inte låta enskilda individer vidta åtgärder som kan medföra faror för det allmänna. Att det skulle vara farligt för Sverige att bryta mot noninterventionsavtalet verkar högerns och folkpartiets representanter särskilt övertygade om. De borgerliga partiernas ledare betonar att de riksdagsmän som besökt Madrid minsann inte representerat riksdagen, och Andersson i Ovanmyra är försiktig i sina egna kommentarer till besöket.

Några talare, däribland Allan Vougt, räddar sin själ med att republiken numera inte behöver fler utländska frivilliga, och därför kan man gott rösta för förbudet.

Någon tid efter regeringstruppernas reträtt från Teruel har Per Albin Hansson accepterat en middagsinbjudan från madame Palencia. Han verkar gripen av värdinnans berättelser om förödelsen efter Francos bombkrig, men kännedomen därom tycks närmast ha ökat hans beslutsamhet att hålla Sverige utanför varje tänkbar krigisk konflikt.